

УДК 373.015.3:502/504

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.264653>

Лілія Стахів, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Василь Стахів, кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та хімії
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Сузанна Волошин, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри біології та хімії
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Андрій Прийма, кандидат технічних наук, доцент кафедри біології та хімії
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗА ЕКОЦЕНТРИЧНОЮ ПАРАДИГМОЮ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито нормативно-правовий аспект проблеми наступності й перспективності у здійсненні екологічного виховання учнів 1–4-х та 5–6-х класів за екоцентричною парадигмою. Авторами проаналізовано типові навчальні програми та навчально-методичне забезпечення для закладів загальної середньої освіти, зокрема початкової та середньої школи. Акцентовано на конкретних темах змістових ліній, які безпосередньо дотичні до окресленої проблеми з точки зору дотримання принципу наступності й перспективності.

Ключові слова: принцип наступності й перспективності; нормативно-правовий аспект; екологічне виховання; учні початкової школи; учні середньої школи; екоцентрична парадигма; заклади загальної середньої освіти.

Лім. 13.

Liliya Stakhiv, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor
of the Pedagogy and Methods of Primary Education Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Vasyl Stakhiv, Ph.D.(Biology), Associate Professor of the Biology and Chemistry Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Suzanna Voloshin, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Biology and Chemistry Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Andrii Pryima, Ph.D.(Technical Sciences),
Associate Professor of the Biology and Chemistry Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

PROBLEM OF CONTINUITY AND PROSPECTS IN THE IMPLEMENTATION OF ENVIRONMENTAL EDUCATION OF STUDENTS ACCORDING TO THE ECOCENTRIC PARADIGM IN GENERAL SECONDARY EDUCATION: THE LEGAL ASPECT

The article reveals the normative and legal aspects of the problem of continuity and prospects in the implementation of environmental education according to the ecocentric paradigm in general secondary education. The relevance and brief analysis of scientific research on the outlined problem was revealed. The conceptual and categorical thesaurus related to the ecological education of primary and secondary school students has been singled out: "ecology", "ecological education", "primary school students", and "secondary school students". The content of normative and legal educational documents, in particular the Law of Ukraine "On Education", the Concept of NUS, the State Standard of Primary Education, the State Standard of Basic Secondary Education, the Concept of National Education of Children and Youth and several curricula for grades 1–4" ("New Ukrainian School" by O. Savchenko or R. Shiyani), "I Explore the World" ("Intellect of Ukraine"), "The World Around Us" ("Waldorf Pedagogy"), "Universe" ("On the Wings of Success") and 5–6 grades of the New Ukrainian School ("Learning Nature", "Environment"), etc. The authors studied such competencies as competence in the field of natural sciences, engineering and technology, environmental competence, and cross-cutting skills outlined in State Standards (critical and think systematically, show creativity, initiative, logically justify the position, constructively manage emotions, make decisions and solve problems.) Typical training programs and training specialization for primary and secondary education. In particular, emphasis is placed on specific topics of semantic lines that are directly related to the outlined problem in terms of compliance with the principle of continuity and perspective were also analyzed. It was concluded that the material of textbooks and notebooks with a printed basis through the prism

**ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВ ЗА ЕКОЦЕНТРИЧНОЮ ПАРАДИГМОЮ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:
НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

of the proposed sections will help students of secondary education to grow as benefactors and conscious citizens of Ukraine, actively implementing the ideas of environmental education on a new bioecocentric paradigm.

Keywords: continuity and perspective principle; normative-legal aspect; ecological education; primary school students; secondary school students; ecocentric paradigm; general secondary education institutions.

Постановка проблеми. Проблема екологічного виховання за новою парадигмою пов'язана із загрозливою екологічною ситуацією, яка склалася в Україні, через людську екологічну безграмотність та реалії сьогодення, спричинені війною [10].

Сьогодні завдання кожної української сім'ї, закладів дошкільної, загальної середньої, профільної, передвищої та вищої освіти полягає у формуванні в дітей екологічного мислення, екологічної культури та екологічно доцільної поведінки у природі. Як засвідчують наукові джерела, цей процес має бути неперервним впродовж усього життя кожного громадянина, оскільки він несе велику відповідальність за долю свого країни та Планети Земля загалом [4; 10].

Тому у здійсненні екологічного виховання учнів за новою парадигмою проблема наступності й перспективності є актуальною, а робота вчителя початкових класів та вчителя біології у контексті окресленої проблеми має стати цілеспрямованою, систематичною й системною. У цьому плані акцент має здійснюватися на “екоцентричній парадигмі”, а детальний аналіз нормативно-правової бази початкової та базової середньої освіти, відповідно до Концепції НУШ, має бути прерогативою у підборі форм, методів, методичних прийомів та засобів цього важливого напрямку виховання.

Аналіз досліджень. Окреслені питання досліджені авторами навчальних посібників з біології, зокрема І. Морозом [4], Л. Рибалко [10], та авторами розробниками навчальних програм, підручників та зошитів з друкованою основою інтегрованих курсів для 1–4-х класів “Я досліджую світ” [12], “Я пізнаю світ” [13] та 5–6-х класів “Пізнаємо природу” [1] та ін.

Мета статті – розкрити нормативно-правовий аспект проблеми наступності й перспективності у здійсненні екологічного виховання учнів молодшого, середнього та шкільного віку у закладах загальної середньої освіти за екоцентричною парадигмою.

Виклад основного матеріалу. Детальний аналіз науково-методичної, психолого-педагогічної літератури та Інтернет-ресурсів дає підставу виокремити поняттєво-категоріальний тезаурус. Зокрема, досліджуємо, що слово “екологія” складається з двох частин: “еко” (будинок), і “logos” (вчення, наука) [4, 270], а “екологічне виховання” виступає важливим психолого-

педагогічним процесом, спрямованим на “формування у людини знань наукових основ природокористування, необхідних переконань і практичних навичок, певної орієнтації та активної життєвої позиції в галузі охорони, збереження і примноження природних ресурсів” [6].

Сьогодні ідеї екологічного виховання чітко окреслені у нормативно-правовій базі, зокрема державних освітніх документах, прийнятих урядом впродовж останніх років: Концепції “Нова українська школа” (2016 р.) [7], Законі України “Про освіту” (2017 р.) [5], Державному стандарті початкової освіти [3], Державному стандарті базової середньої освіти [2], Концепції національного виховання дітей та молоді (2018 р.) та низці навчальних програм для початкової і базової середньої школи [9; 11].

Так, детальний аналіз Типових навчальних програм для закладів загальної середньої освіти І ступеня, укладених відповідно до Держстандарту початкової освіти, який був затверджений 21 лютого 2018 р., Типових освітніх програм відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти (5–9 класи Нової української школи) уможлиблює твердження, що у них здійснено акцент на формування в учнів одинадцятьох компетентностей, зокрема й екологічної, під час організації навчальних занять інтегрованих курсів: у початкових класах – “Я досліджую світ” (“Нова українська школа” авторів О. Савченко чи Р. Шияна), “Я пізнаю світ” (“Інтелект України”), “Навколишній світ” (“Вальдорфська педагогіка”) “Всесвіт” (“На крилах успіху”); у 5–6-х класах – це “Пізнаємо природу”, “Довкілля” та ін.

Акцентуємо на тому, що сучасні школярі мають бути глибоко екологічно обізнані та екологічно свідомі, вміти критично й системно мислити, а також володіти наскрізними вміннями. З цією метою також аналізуємо нормативно-правову базу, пов'язану з окресленою темою, зокрема Державні стандарти початкової та базової середньої освіти, типові навчальні програми та навчально-методичне забезпечення для закладів загальної середньої освіти з метою з'ясувати, наскільки прерогативним є формування в учнів природничих компетентностей.

Так, згідно із Законом України “Про освіту”, в умовах впровадження Концепції Нової української школи у Державному стандарті початкової освіти та Державному стандарті базової середньої освіти

**ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВ ЗА ЕКОЦЕНТРИЧНОЮ ПАРАДИГМОЮ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:
НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

акцентовано на плеканні в учнів “любові до рідного краю та формуванні в них активної громадянської позиції з метою збереження навколишнього середовища” [2; 3].

Детальний аналіз нормативно-правової бази дає підставу стверджувати, що в цих освітніх документах зосереджено увагу на ключових компетентностях у галузі природничих наук, техніки і технологій, які “передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження” та інноваційності як “відкритості до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі” [2; 3], а також екологічній компетентності, яка передбачає “усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів з розумінням важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства” [2; 3].

Аналіз також засвідчує наголошенні авторами Держстандартів формуванні умінь, які мають бути “спільними для всіх ключових компетентностей”, зокрема: “критично та системно мислити, виявляти творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, приймати рішення та розв’язувати проблеми” [2; 3].

Отже, як бачимо, у цих освітніх документах формування екологічної компетентності посідає важливе місце.

Детальний аналіз типових навчальних програм для закладів загальної середньої освіти I ступеня “Нова українська школа” (авторів О. Савченко та Р. Шияна) дає змогу виокремити екологічну тематику таких навчальних занять, як “Людина і природа: чому ми любимо і бережемо природу?”, “Значення природи для життя людини”, “Бережливе ставлення до природи” тощо. Авторами запропоновано провести низку екскурсій на “ферму, парник, парк, сад, город, краєзнавчий музей, природничий музей, зоопарк, зоомагазин, квітковий магазин, еколого-натуралістичний центр, ветеринарну клініку, притулок для тварин інше та за можливості – до джерела, річки, озера, ставка тощо” [11].

Розширити свої знання учні початкової школи можуть сезонно під час вивчення таких тем: “Природа восени”, “Природа навесні”, “Природа влітку” та ін., а рекомендованими формами у ході організації освітнього процесу можуть стати

“інтерактивні форми і методи навчання – дослідницькі, інформаційні, мистецькі проекти, сюжетно-рольові ігри, інсценізації, моделювання, ситуаційні вправи, екскурсії, а також дитяче волонтерство тощо”. Зазначаємо, що згідно з метою і завданнями є виокреслені змістові лінії – “Я пізнаю природу”, “Я у природі”, “Я у рукотворному світі” [11].

Отже, як бачимо, розробниками ураховано екологічний принцип навчання.

Ми також коротко зупиняємося на освітній програмі науково-педагогічного проєкту “Інтелект України”, відповідно до якої розроблено навчально-методичне забезпечення, зокрема зошити з друкованою основою “Я пізнаю світ”, що є одночасно підручниками. Простудіюємо окремі теми, вміщені в них [9; 13].

Так, наприклад учні 2-го класу вивчають тему “Екологія – наука про довкілля”. На урок приходить Центавр як казковий герой, традиційно приносить листа, допомагає учням розтлумачити зміст поняття “*екологія*” як “дослідження про зв’язок організмів з навколишнім середовищем” [13, 45].

Також діти ознайомлюються з таким текстом: “Наша планета – це спільний дім для різних живих істот – від мікроскопічних бактерій до гігантських ссавців. Вони тісно усі складові екосистеми перебувають у стані рівноваги. Екологи намагаються з’ясувати, чому певні види рослин і тварин живуть в одних місцях, але відсутні в інших. Вони досліджують також, які умови необхідні для існування цих видів. Більшість організмів добре пристосована до середовища свого існування завдяки взаємозв’язкам з іншими організмами. Проте людина своїми діями дедалі частіше порушує природний баланс” [13, 34].

Учні також виконують тестові завдання Питайлика, наприклад: “Наша планета – це... А – кулясте небесне тіло; Б – спільний дім для різних живих істот; В – зірка. Екосистемою називають... А – тваринний світ; Б – рослинний світ; В – єдиний природний комплекс, створений організмами природним середовищем. Екологи – це... А – люди, які шкодять природі; Б – науковці, які досліджують зв’язок організмів з навколишнім середовищем; В – науковці, які вивчають рослини” [13, 35].

Зауважуємо, що учні мають можливість вивчати тему “Світ навколо тебе. Екологія – наука про довкілля”. Вони вивчають вірш Валентини Ткаченко “Про зеленого дуба”, зміст якого наводимо нижче: “Лісоруб зрубає дуб. З нього потім зроблять зруб. А на зруб постелять стелю, щоб закінчити оселю. Молотками вдарять

**ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВ ЗА ЕКОЦЕНТРИЧНОЮ ПАРАДИГМОЮ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:
НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

дзвінко. І накриють дахом з цинку. Буде в домі тепло й гарно. Дуб у лісі ріс немарно” [13, 70], а під час вивчення теми “Охорона води” учням пропонується інтерактивна віртуальна екскурсія до столичного Музею води.

Отже, завдяки вміщеному матеріалу учні мають змогу ставати справжніми природолюбцями, у них формується критичне та екологічне мислення.

Акцентуємо також на підручниках “Я досліджую світ”, укладених авторським колективом під керівництвом Ірини Іщенко. Наприклад, заслуговують увагу такі теми, як “Земля – наш космічний дім”, “З чого і для чого це зроблено”, “Чим ділиться з нами Земля. Що загрожує Землі”. Вартою уваги є запропонована рубрика “Використовуй менше, використовуй знову” [12], цікавим завданням, як з’ясували ми, є виготовлення надписів на контейнерах для сміття, розмістивши, наприклад “харчові відходи, папір, одяг, пластик і скло, відповідно за 3–4 тижні, 1–5 років, 20–100 років чи 500 років” [12, 31].

Особливої уваги заслуговують теми, пов’язані із утилізацією сміття. Зокрема, під час вивчення теми “Що роблять зі сміттям” автори пропонують такий зміст наукового тексту: “Сміття привозять вантажівки для сортування та переробки. Частина сміття спалюють. А це несе забруднення довкілля: шкода повітрю, ґрунту і воді. Частина ввозять на сміттєзвалища так звані (полігони). Це величезні купи сміття. На них неприємно дивитися. Вони мають жакливий запах. Сміття отрує воду і повітря. Сміття на Землі стає дедалі більше. Спалювання і сміттєзвалища не врятують людство. Побутові відходи слід переробляти” [12, 36]. Як тема-застереження вміщена інформація про необдумані вчинки людини у природному середовищі, під час вивчення якої учні ознайомлюються із наведеними правилами поведінки у природі, а також мають завдання усвідомити заклик “Відпочивайте відповідально” [12, 32].

Отже, завдяки зібраному матеріалу, представленому в зошитах з друкованою основою “Я пізнаю світ”, учні стають більш зосередженими, уважнішими, спостережливішими тощо, а головне – виростають добротворцями, свідомими громадянами.

Розкриваючи проблему екологічного виховання за новою парадигмою учнів 5-х класів, які цього року будуть навчатися за Типовими навчальними програмами НУШ, аналізуємо її з точки зору наступності й перспективності.

Так, зокрема, детальний аналіз навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти, представлений на сайтах

Інтернету, дає змогу акцентувати увагу на підручнику інтегрованого курсу “Пізнаємо природу” авторів Д. Біди, В. Гільберг, Н. Колісник [1].

Детальний аналіз цього підручника дає підставу стверджувати, що він складається з п’яти розділів, а саме: “Пізнаємо світ науки”, “Пізнаємо будову речовин”, “Пізнаємо будову Землі”, “Пізнаємо різноманіття організмів”, “Пізнаємо себе і світ”. Наголошуємо, що до кожної теми підручника є розроблена карта-мапа, цікаві завдання пізнавально-творчого характеру, вміщені STEM-проекти, завдяки яким учні можуть здійснювати пізнавальні відкриття.

Також вартими уваги є вміщені рубрики – “Запитання”, “Завдання”, “Дослідження”, “Працюємо разом”, а текстовий та ілюстративний матеріал допомагає учням сформувати цілісну картину світу та усвідомити місце в ньому людини на основі досвіду спілкування з Природою, розвиваючи в учнів як пізнавальні, дослідницькі, так і творчі та комунікативні здібності [1].

Практичне спрямування підручника реалізується під час спостережень у природі, проведенні низки експериментів, виконанні практичних робіт і вправ, моделюванні, розв’язуванні низки ситуативних завдань і досліджень, організації роботи з науково-популярною літературою та інтернет-ресурсами, проведенні екскурсій тощо.

Так, наприклад у темі “Вчимося досліджувати природу” в учнів формується екологічне та критичне мислення за допомогою вміщених навідних запитань та розроблених авторами завдань у групах, а також розв’язуванні життєвих ситуацій, необхідних для формування в них критичного мислення у відповідності до екологічного принципу – “Жити з Природою потрібно у великій гармонії” [1, 25]. Запропоновані проекти допоможуть учням зрозуміти важливі правила поведінки у природі, усвідомлювати можливі ризики задля збереження навколишнього середовища.

Таким чином, аналізований підручник “Пізнаємо природу” є яскравим втіленням принципу наступності й перспективності, виступає новим форматом навчання через наукову мандрівку світом сучасного життя, зокрема й життя за новими правилами у контексті екологічного виховання за новою парадигмою – еко- або біоцентричною. Наведені приклади крізь призму наукових текстів, схем та схематичних малюнків, методичного апарату є підґрунтям ціннісних орієнтирів базової середньої освіти, окреслених у Державному стандарті базової середньої освіти, а саме – любові до рідного краю

**ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВ ЗА ЕКОЦЕНТРИЧНОЮ ПАРАДИГМОЮ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:
НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

та великої відповідальності до довкілля з метою активної громадянської позиції та патріотизму, задля оцінювання у школярів наскрізних умінь, спільних для всіх зазначених у документі компетентностей, зокрема й екологічної: “критично та системно мислити”, “діяти творчо”, “виявляти ініціативність”, “здатність логічно обґрунтовувати рішення”, “конструктивно керувати емоціями”, “оцінювати рішення” та “розв’язувати проблеми” [2].

Висновки. Отже, проаналізований матеріал, вміщений в навчально-методичному забезпеченні для початкової школи у контексті екологічного виховання учнів за новою парадигмою, має логічне продовження у середній загальноосвітній школі. Тому можемо висувати, що екологічне виховання учнів початкових класів, середньої та старшої школи відіграє важливе значення у формуванні в них нового екологічного мислення, екологічної культури та екологічно доцільної поведінки у природі, оскільки на зміну старій антропоцентричній парадигмі прийшла нова – еко- або біоцентрична парадигма.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біда Д., Гільберг І., Колісник Н. Пізнаємо природу: підручник для 5 класу закладу загальної середньої освіти. Київ, 2021. 124 с.
2. Державний стандарт базової середньої освіти (5-9 класи Нової української школи) / URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazo>.
3. Державний стандарт початкової освіти. URL : <http://nus.org.ua/articles/uryad-zatverdyv-novyj-standart-pochatkovoyi-osvity-shho-tse-oznachaye/>.
4. Загальна методика навчання біології: навчальний посібник / І.В.Мороз, А.В.Степанюк, О.Д.Гончар та ін.; За ред. І.В.Мороза. Київ : Либідь, 2006. 592 с.
5. Закон України “Про освіту”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
6. Екологічне виховання. URL: https://m.pidru4niki.com/1993110235029/pedagogika/ekologichne_vihovannya.
7. Концепція Нова українська школа. URL: <https://on.gov.ua/ua/tag/nova-ukrayinska-shkol>.
8. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
9. Нова українська школа : освітня програма початкової школи науково-педагогічного проекту “Інтелект України” цикл I (1–2 класи). URL: https://intellectukraine.org/files/Naukova_ta_metodychna_baza_2018_2019/01%20Navchalni_programy_2018_2019/Osvitnya_programa_2018.pdf.
10. Рибалко Л. Формування екологічного мислення в учнів на засадах еколого-еволюційного підходу. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.
11. Типова освітня програма початкової освіти під керівництвом Р.Б.Шияна URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlyapochatkovoyi-shkoli>.
12. Я досліджую світ : підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах): Ч.1 / О.Л. Іщенко, О.М. Ващенко, Л.В. Романенко, К.А. Романенко, О.М. Кліщ. Київ, 2019. 112 с.
13. Я пізнаю світ. Українська мова. Математика 2 клас : зошит з друкованою основою. Тиждень 10 / І.В. Гавриш, Л.М. Булахова, Г.О. Жук, С.О. Доценко, Г.О. Калиновська, Т.В. Шпіт. Харків, 2019. 72 с.

REFERENCES

1. Bida, D., Hilber, I., & Kolisnyk, N. (2021). Piznaiemo pryrodu : pidruchnyk dlia 5 klasu zakladu zahalnoi serednoi osvity [We learn nature: a textbook for the 5th grade of general secondary education]. Kyiv, 124 p. [in Ukrainian].
2. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity (5–9 klasy Novoi ukrainskoi shkoly) [State standard of basic secondary education (5-9 grades of the New Ukrainian school)]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazo>. [in Ukrainian].
3. Derzhavnyi standart pochatkovoi osvity [State standard of primary education]. Available at: <http://nus.org.ua/articles/uryad-zatverdyv-novyj-standart-pochatkovoyi-osvity-shho-tse-oznachaye/>. [in Ukrainian].
4. Moroz, I.V., Stepaniuk, A.V., Honchar, O.D.ta in.; (Ed.). I.V.Moroza (2006). Zahalna metodyka navchannia biolohii: navchalnyi posibnyk [General methods of teaching biology: textbook]. Kyiv, 592 p. [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” [Law of Ukraine “On Education”]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. [in Ukrainian].
6. Ekolohichne vykhovannia [Environmental education]. Available at: https://m.pidru4niki.com/1993110235029/pedagogika/ekologichne_vihovannya. [in Ukrainian].
7. Kontseptsiiia Nova ukrainska shkola [Concept of the New Ukrainian School]. Available at: <https://on.gov.ua/ua/tag/nova-ukrayinska-shkol>. [in Ukrainian].
8. Navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Curriculum for general secondary education institutions]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>. [in Ukrainian].
9. Nova ukrainska shkola : osvitnia prohrama pochatkovoi shkoly naukovo-pedahohichnoho proiektu “Intelekt Ukrainy” tsykl I (1–2 klasy) [New Ukrainian school: educational program of the primary school within the scientific and pedagogical project “Intellect of Ukraine” cycle I (grades 1–2)]. Available at: https://intellectukraine.org/files/Naukova_ta_metodychna_baza_2018_2019/01%20Navchalni_programy_2018_2019/Osvitnya_programa_2018.pdf. [in Ukrainian].
10. Rybalko, L. Formuvannia ekolohichnoho myslennia v uchniv na zasadakh ekoloho-evoliutsiinoho pidkhodu [Formation of ecological thinking in students based on the ecological-evolutionary approach]. Available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.

НАУКОВІ ПРОЄКЦІЇ ФЕНОМЕНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУПАХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

/irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis. [in Ukrainian].

11. Typova osvithnia prohrama pochatkovoї osvity pid kerivnytstvom R.B. Shyiana [Typical educational program of primary education under the guidance of R.B. Shyian]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlyapochatkovoyi-shkoli>. [in Ukrainian].

12. Ishchenko, O.L., Vashchenko, O.M., Romanenko, L.V., Romanenko, K.A., & Klishch, O.M. (2019). Ya doslidzhuiv

svit : pidruchnyk dlia 2 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity (u 2-kh chastynakh): Ch.1 [I explore the world: a textbook for the 2nd grade of general secondary education (in 2 parts): Part 1]. Kyiv, 112 p. [in Ukrainian].

13. Havrysh, I.V., Bulakhova, L.M., Zhuk, H.O., Dotsenko, S.O., Kalynovska, H.O., & Shpit, T.V. (2019). Ya piznaiu svit. Ukrainska mova. Matematyka 2 klas : zoshyt z drukovanoiu osnovoiu. Tyzhden 10 [I explore the world. Ukrainian language. Mathematics 2nd grade: notebook with a printed base. Week 10]. Kharkiv, 72 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.05.2022

УДК [378:373.2.011.3-051:376:373.22]:001

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.264710>

Тетяна Цегельник, доктор філософії, викладач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

НАУКОВІ ПРОЄКЦІЇ ФЕНОМЕНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУПАХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті схарактеризовано основні дефініції, що розкривають сутність поняття “готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти”, а саме – “готовність”, “готовність майбутнього вихователя до професійної діяльності”, “інклюзія”, “діти з особливими освітніми потребами”. Представлено власне розуміння понять “професійна підготовка”, “готовність” і, на їх основі, – власне трактування феномену готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: вихователь закладу дошкільної освіти; готовність; готовність майбутнього вихователя до професійної діяльності; інклюзія; інклюзивні групи; діти з особливими освітніми потребами.

Літ. 15.

Tatiana Tsehelnik, Doctor of Science (Philosophy), Lecturer of the Preschool Pedagogy, Psychology and Professional Methodics Department Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy

SCIENTIFIC PROJECTIONS OF THE PHENOMENON OF FUTURE EDUCATORS' READINESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN INCLUSIVE GROUPS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The current trend is the desire to ensure the availability of all resources of society for people with special educational needs. That is why inclusive education is intensively included into the modern practice of preschool educational establishments, posing many complex questions and new tasks. The article has described the main definitions that reveal the essence of the conceptions “readiness of future educators for professional activity in inclusive groups of preschool educational institutions”, namely – “readiness”, “readiness of future educators for professional activity”, “inclusion”, “children with special educational needs”. The purpose of the article is to theoretically substantiate the phenomenon of readiness of future educators for professional activity in inclusive groups of preschool educational establishments. Psychological and pedagogical readiness to carry out professional activities in an inclusive environment has been considered through the prism of theoretical, practical and psychological approach. The author has presented her own understanding of the concepts “vocational training”, “readiness” and, based on them – her own interpretation of the phenomenon of readiness of future educators for professional activity in inclusive groups of preschool educational establishments. This is a complex, multilevel process of formation of future educators' knowledge, skills and abilities to carry out professional activities in inclusive groups of preschool educational institutions, which allows independently, systematically organize an inclusive educational process with preschoolers with special educational needs. We have seen the prospect of